



DEPARTMENT FOR ARCHIVES AND RECORDS MANAGEMENT
OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF THE REPUBLIC OF BELARUS
NATIONAL HISTORICAL ARCHIVES OF BELARUS

Archivarius

Collection of scholarly papers and articles

Volume 18

Minsk
NHAB
2020

ДЭПАРТАМЕНТ ПА АРХІВАХ І СПРАВАВОДСТВУ
МІНІСТЭРСТВА ЮСТЫЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ АРХІЎ БЕЛАРУСІ

Архіварыус

Зборнік навуковых паведамленняў і артыкулаў

Выпуск 18

Мінск
НГАБ
2020

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41
А87

Рэкамендавана да друку Вучным саветам
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

Рэдакцыйная калегія:

Г. Я. Галенчанка, В. Ф. Голубеў (галоўны рэдактар),
У. М. Дзянісаў, К. Ю. Ерусалімскі, В. І. Кураш, Д. В. Лісейчыкаў,
Д. Ч. Матвейчык (адказны рэдактар), *А. Рахуба, А. Я. Рыбакоў,*
А. Л. Самовіч, В. В. Урублеўскі, М. Ф. Шумейка, Д. У. Яцэвіч

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук *А. І. Груша,*
кандыдат гістарычных навук *С. У. Жумар*

У адпаведнасці з загадам старшыні Вышэйшай атэстацыйнай камісіі
Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2012 года № 21 зборнік навуковых
прац «Архіварыус» уключаны ў Пералік навуковых выданняў
Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных
даследаванняў па гістарычных навук

ISSN 2225-4412

© Дзяржаўная ўстанова
«Нацыянальны гістарычны
архіў Беларусі», 2020



Рэзюмэ

АНТАНОВІЧ ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕЎНА, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Справаводства па накладанні спагнанняў на духавенства ў праваслаўных і рымска-каталіцкіх кансісторыях (наводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі)»

У артыкуле прадстаўлены два віды судовых працэсаў па накладанні спагнанняў на клір на падставе ініцыятыўных дакументаў і сутнасці спраў, што абумовіла асаблівасці іх разгляду. Непасрэдна працэс падзяляецца на пяць этапаў у праваслаўных і рымска-каталіцкіх кансісторыях у XIX ст. на падставе матэрыялаў архіўных фондаў 136 «Мінская праваслаўная духоўная кансісторыя» і 1781 «Магілёўская рымска-каталіцкая кансісторыя». Параўнанне судаводства па азначаных пытаннях у кансісторыях дазваляе сцвярджаць, што яно грунтавалася на адпаведных нарматыўных прававых актах Расійскай імперыі, распрацаваных для судовых органаў, і на канфесійных дакументах, што адлюстравалася ў спецыфіцы дакументальнага суправаджэння.

Яе жс, Рэцэнзія: *Przypominać zapomniane, odkrywać nieznanne. Polskie losy – Kościół – Syberia – Rosja (XIX–XX w.): studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin / red. nauk. Anna Barańska. – Lublin : Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, 2019. – 718 s.*

У рэцэнзіі раскрываецца змест зборніка, прысвечанага юбілею прафесара Каталіцкага ўніверсітэта ў Любліне Яўгеніуша Нябэльскага і выдадзенага пад рэдакцыяй прафесара Ганны Бараньскай. У ім аб'яднаны вынікі даследаванняў польскіх, беларускіх і расійскіх навукоўцаў, якія займаюцца распрацоўкай праблематыкі, блізкай да паўстання 1863–1864 гг. і лёсу яго ўдзельнікаў у сібірскай ссылцы. Навуковая вартасць падрыхтаваных артыкулаў ацэньваецца высока, акцэнтуюцца ўвага на выкарыстанні шырокага кола крыніц з архіўных сховішчаў Польшчы, Беларусі, Расіі, Літвы, Латвіі і Ватыкана, робіцца выснова пра актуальнасць падобных выданняў у Беларусі.

БЕРАСТАВЫ ГЛЕБ АНДРЭЕВІЧ, магістр гістарычных навук, аспірант аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі; вядучы архівіст аддзела старажытных актаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Выкарыстанне агульназемскага прывілея Казіміра Ягелончыка 1447 г. у кантэксце практыкі дакументальных пацвярджэнняў у Вялікім Княстве Літоўскім у XV–XVI ст.»

Разглядаецца такая рыса агульназемскага прывілея вялікага князя літоўскага Казіміра 1447 г., як паўтарэнне ім палажэнняў папярэдніх агульназемскіх прывілеяў і паўтарэнне палажэнняў гэтага прывілея пазнейшымі агульназемскімі прывілеямі. У кантэксце іншых падобных практык вывучаецца, адкуль паходзіць гэтая рыса, як планавалася выкарыстоўваць старыя прывілеі, часткова паўторанія ўжо прывілеем Казіміра, і як планавалася выкарыстоўваць прывілеі Казіміра, часткова паўтораны пазнейшымі прывілеямі.

Віцько Дзмітрый Вячаслававіч, кандыдат гістарычных навук, ТАА «Гайсак», рэдактар; **БАРАВУЛЯ Міхал Адамавіч**, мовазнавец, былы дырэктар Стараслабодскай БШ Крупскага раёна.

«Падпісанья помнікі XVIII ст. на старых могілках вёскі Свірыдаўка Крупскага раёна»

У артыкуле апісваецца шэраг уніяцкіх надмагілляў XVIII ст. на могілках вёскі Свірыдаўка Крупскага раёна, у тым ліку два датаваныя: 1702 і 1760 гг., асаблівасцю якіх з'яўляюцца даволі складаныя формы інскрыпцый. Публікуюцца выявы надмагілляў у форме фотаздымка і ў выглядзе прамалёўкі, даецца апісанне фізічнага стану помнікаў, расшыфроўваюцца інскрыпцыі. Выказваецца меркаванне, што складальнікам надпісаў, прынамсі, двух пазнейшых, быў уніяцкі святар, які стараўся перадаць іх паводле правілаў стараславянскай мовы.

Глінскі Яўген Станіслававіч, магістр гістарычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела навукова-даследчай і публікацыйнай дзейнасці Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Мядовая даніна як баярская павіннасць: прыклад маёнтка Старыца Капыльскага княства ў XVII–XVIII стст.»

У першай палове XVII ст. баяры складалі адну з груп насельніцтва ў маёнтку Старыца Капыльскага княства. У адрозненне ад зямлян, яны не неслі ваеннай службы, а за карыстанне зямлёй плацілі чынш і выдавалі мёд на патрэбы маёнткавай гаспадаркі. Аднак пасля вайны 1654–1667 гг. баярская грамада ўвайшла ў склад зямлянскай супольнасці. Пры гэтым жыхары некаторых былых баярскіх паселішчаў (Шылаўшчына), якія раней атрымалі зямлянскі статус, ужо нічым не адрозніваліся ад традыцыйных зямлян, у той час як для іншых баярскіх вёсак (Баркаўцы, Сычаўцы) пэўныя асаблівасці захоўваліся. Перш за ўсё, баярская адметнасць праяўлялася ў захаванні мядовай даніны, якая асобна патрабавалася ад жыхароў Баркаўцоў і Сычаўцоў да канца XVII ст. У XVIII ст. адрозненні, якія вылучалі былых баяр, сышлі ў нябыт. Жыхары Баркаўцоў і Сычаўцоў пачалі неслі ваенную службу нароўні з іншымі зямлянамі, а таксама страцілі значэнне абавязак выдачы імі мёду на карысць двара.

Дзям’ян Павел Леанідавіч, магістр гістарычных навук, аспірант кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы; вядучы архівіст аддзела старажытных актаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Узаемаадносiны цывiльнага насельнiцтва i вoйска ВКЛ i Польшкага каралеўства падчас вайны 1654–1667 гг. (на прыкладзе Ашмянскага павета)»

У артыкуле разглядаюцца ўзаемаадносiны цывiльнага насельнiцтва Ашмянскага павета i жаўнераў вoйска ВКЛ i Польшкага каралеўства ў сярэдзiне XVII ст. На падставе актавых крынiц з фондаў Ашмянскага гродскага i земскага судоў апiсаны i прааналiзаваны выпадкi злачынстваў жаўнераў у дачыненнi да мiрнага насельнiцтва. У вынiку было выяўлена, што найбольш пашыранай формай жаўнерскага сваволля былі рабаўнiцтва i фiзiчны гвалт. Асноўнай формай абароны цывiльнага насельнiцтва перад жаўнерамi былі скаргi ў судовыя органы. Іншыя формы абароны, такія як хаванне маёмасцi i фiзiчны супрацiў, былі распаўсюджаны менш. Пры гэтым эфектыўнасць павятовых судовых органаў у абароне цывiльнага насельнiцтва была даволi нiзкай.

Кабрынец Валерый Арсеньевiч, загадчык навукова-асветнiцкага аддзела Музея Беларускага Палесся (г. Пiнск).

«Матэрыялы Магiлёўскага магістрата аб рускiх манетах у гандлi i крэдыце (апошняя трэць XVII ст.)»

У артыкуле аналізуецца ўдзел рускiх манет у аперацыях гандлю i крэдыту на рынку Магiлёва ў апошняй трэцi XVII ст. Аснову даследавання склалi новыя пiсьмовыя крынiцы, выяўленыя ў фондах Нацыянальнага гістарычнага архiва Беларусi. На матэрыяле дакументаў разглядаецца роля манет Рускага царства ў знешнiм i ўнутраным гандлi жыхароў Магiлёва. Асаблiвая ўвага была нададзена розным формам крэдытных аперацый з удзелам рускiх манет. У артыкуле прыводзiцца iнфармацыя пра сумы пазыкi ў гэтых манетах.

Кароль Маргарыта Мiхайлаўна, магістр гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнiк аддзела навукова-даследчай i публiкацыйнай дзейнасцi Нацыянальнага гістарычнага архiва Беларусi.

«Канфесiйныя канверсii ў Ваўкавыскiм павеце Гродзенскай губернi ў другой палове XIX ст.»

У артыкуле разглядаецца канфесiйная сiтуацыя, якая склалася ў Ваўкавыскiм павеце Гродзенскай губернi ў другой палове XIX ст. i была выклiкана пераходамi каталiцкага насельнiцтва ў праваслаўе. На падставе архiўных дакументаў з Нацыянальнага гістарычнага архiва ў г. Гродна прасочваецца тэндэнцыя да захавання «новадалучанымi» сваёй ранейшай канфесiйнай iдэнтычнасцi, якая праяўлялася ў iгнараваннi праваслаўных абрадаў i яўным або тасмным наведваннi касцёлаў i звароце да ксяндзоў для задавальнення

рэлігійных патрэб. Вызначаюцца мясцовасці з найбольш актыўным супраціўленнем насельніцтва, такія як Свіслацкая, Поразаўская і іншыя воласці Ваўкавыскага павета.

КАРПЕКІН КАНСТАНЦІН РЫГОРАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, галоўны захавальнік фондаў Дзяржаўнага архіва Віцебскай вобласці.

«Дакументы на арганізацыйным афармленні праўленняў іўдзейскіх абшчын Беларусі ў першай чвэрці XX ст. (на прыкладзе Віцебскай губерні)»

На падставе матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі і Дзяржаўнага архіва Віцебскай вобласці прааналізаваны відавы склад дакументаў, якія ўтварыліся ў выніку арганізацыйнага афармлення праўленняў іўдзейскіх абшчын Віцебскай губерні ў першай чвэрці XX ст. Комплексы дакументаў дарэвалюцыйнага (да 1917 г.) і паслярэвалюцыйнага перыядаў, нягледзячы на розніцу ў іх назвах, паводле сваёй сутнасці з'яўляюцца практычна аналагічнымі. Яны дазваляюць дэталёва вывучыць ход правядзення выбараў, сацыяльны склад праўленняў, асаблівасці ўзаемаадносін паміж вернікамі.

ЛАТУШКІН АНДРЭЙ МІКАЛАЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Даследаванне комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва Вялікага Княства Літоўскага ў працах амерыканскай даследчыцы Патрысіі Кенэдзі Грымстэд»

У артыкуле разглядаецца тэрміналагічны аспект праблемы комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва ВКЛ у амерыканскай гістарыяграфіі. Сцвярджаецца, што найбольшы ўнёсак у распрацоўку гэтага аспекту зрабіла Патрысія Кенэдзі Грымстэд, якой аб'ект разглядаўся як частка «Архіва Вялікага Княства Літоўскага» (сінонімы – «велікакняжацкі архіў», «дзяржаўны архіў Літвы / Вялікага Княства / Вялікага Княства Літоўскага»). Да апошняга даследчыца адносила і Метрыку ВКЛ («Літоўскую метрыку»), якая ўяўляла сабой пераважна капіярый тэкстаў дакументаў, што выходзіла з канцылярый вялікіх князёў літоўскіх або ўваходзіла ў яе. Аднак з архівазнаўчага пункту гледжання гэта былі, на яе погляд, розныя, адасобленыя комплексы. У дачыненні да аб'екта даследчыца ўжывала абазначэнні: «арыгіналы дакументаў», «дакументы на пергаміне», «арыгінальныя дакументы як выходныя, так і тыя, што паступалі ў канцылярыю», «арыгіналы дакументаў, дыпламатычныя трактаты і разнастайныя акты, што паступалі ў канцылярыю» і да т. п. Месцам сталага захоўвання комплексу арыгіналаў яна называла «велікакняжацкую скарбніцу» або земскі скарб ВКЛ. Даследаванні П. Кенэдзі Грымстэд далі штуршок развіццю распрацовак праблемы комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва ВКЛ і метрыцыяны ў СССР у цэлым.

Лаўрык Юрый Мікалаевіч, вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

«Манускрыпты са слуцкімі правененцыямі ў калекцыі «Рукапісныя кнігі» Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь»

У артыкуле ўвазе чытачоў прапануецца кадывалагічны аналіз рукапісных кніг XVI–XIX стст. са збораў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь з правененцыямі, якія сведчаць пра іх паходжанне з цэркваў і манастыроў Слуцкага княства і Слуцкай архімандрыі. Кнігазнаўчае апісанне манускрыптаў папярэджана кароткім нарысам гісторыі выяўлення і вывучэння разглядаемых у публікацыі кніг.

Лісейчыкаў Дзяніс Васільевіч, кандыдат гістарычных навук, намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«TALIS EST BASILIUS MAGNUS»: пячаткі манастыроў Беларускай правінцыі базыльянскага ордэна канца XVIII – першай трэці XIX ст.»

Артыкул прысвечаны асобнаму пытанню царкоўнай сфрагістыкі – манастырскім пячаткам базыльянскага ордэна. Засяроджваецца ўвага на бытаванні манастырскіх пячатак у канцы XVIII – першай трэці XIX ст. у складзе Беларускай правінцыі ордэна, да якой адносіліся манастыры, што апынуліся ў складзе Расійскай імперыі ў выніку першага падзела Рэчы Паспалітай 1772 г. Разглядаюцца этапы ўзнікнення пячатак асобных манастыроў, працягласць бытавання матрыц, сюжэтныя выявы, мова і змест легенд (надпісаў). На падставе гэтага прапанавана тыпалогія пячатак. Прыводзяцца копіі пятнаццаці выяўленых адбіткаў і адной матрыцы манастырскіх пячатак Беларускай правінцыі.

Лугаўцова Святлана Леанідаўна, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, прарэктар па вучэбнай рабоце ДУА «Рэспубліканскі інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі работнікаў Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь».

Рэцэнзія: Хмяльніцкая, Л. У. Лёс інсургента: дакументальная апавесць аб Аляксандру Рыпінскім і ягоным часе. – Мінск : Лімарыус, 2019. – 287 с., [6] л. іл. – (Бібліятэка «Наша XIX стагоддзе»)

Рэцэнзуецца белетрызаваная біяграфія аднаго з дзеячаў грамадска-палітычнага і літаратурнага руху Беларусі XIX ст. – Аляксандра Рыпінскага. Раскрываецца змест кнігі (асноўныя вехі жыцця галоўнага героя), ацэньваецца кола выкарыстаных пры яе напісанні крыніц, вызначаюцца асноўныя зробленыя дасягненні. Прапануюцца тлумачэнні некаторых характэрных для XIX ст. дэмаграфічных з’яў, зробленыя на падставе аналізу архіўных крыніц, а таксама фармулююцца некаторыя тэмы, якія могуць стаць асобным прадметам даследаванняў у будучыні.

МАКАРАЎ МАКСІМ ДЗМІТРЫЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, старшы выкладчык кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка; **ВОЛКАЎ МІКАЛАЙ АЛЯКСАНДРАВІЧ**, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў і пачатку Новага часу Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Інвентар замка і горада Віцебска 1638 года»

У матэрыяле ўпершыню ўводзіцца ў навуковы ужытак поўны тэкст самага ранняга і найбольш падрабязнага апісання Віцебска – інвентара горада і замка, складзенага 7 верасня 1638 г. з нагоды ўступлення на пасаду новага ваяводы віцебскага Яна Ракоўскага. У наш час асноўная частка гэтага дакумента захоўваецца ў Мінску ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі, а першы аркуш – у Варшаве ў Галоўным архіве старажытных актаў. Раней публікавалася толькі “варшаўская” частка (каля 5,4% тэксту). Інвентар 1638 г. утрымлівае падрабязнае апісанне ўмацаванняў Верхняга і Ніжняга замкаў, згадкі пра гарадскія ўмацаванні і культывыя пабудовы, апісанні вуліц і раёнаў горада, замкавых фальваркаў і іншых аб’ектаў.

МАТВЕЙЧЫК ДЗМІТРЫЙ ЧАСЛАВАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела навукова-даследчай і публікацыйнай дзейнасці Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Беларуская гістарыяграфія паўстання 1863–1864 гг. на пачатковым пасляваенным этапе (сярэдзіна 1940-х – канец 1950-х гг.): асноўныя дасягненні і праблемы развіцця»

На падставе аналізу навуковых прац найбольш значных прадстаўнікоў першага пасляваеннага пакалення беларускіх даследчыкаў паўстання 1863–1864 гг. Уладзіміра Перцава, Івана Лушчыцкага і Анатоля Смірнова, а таксама дакументаў з фондаў Цэнтральнага навуковага архіва Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі вызначаецца ўзровень адпаведных навуковых распрацовак на этапе ад заканчэння баявых дзеянняў (з 1944 г.) і да канца 1950-х гг. Аналізуецца крыніцавая база даследаванняў, раскрываецца асноўнае ідэйнае насычэнне прац і іх праблемнае поле, паказваюцца разнастайныя фактары ўплыву на гістарыяграфію, робяцца высновы наконт дасягнутых вынікаў.

МАЦУК АНДРЭЙ УЛАДЗІМРАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў і пачатку Новага часу Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Дзейнасць віцебскіх дэпутатскіх соймаў у панаванне Аўгуста III»

На падставе разнастайных матэрыялаў з архіваў і бібліятэк Беларусі, Літвы, Польшчы і Францыі, а таксама навуковай літаратуры ў артыкуле разглядаецца палітычнае супрацьстаянне магнацкіх групак на віцебскіх грамічных соймах у панаванне Аўгуста III у 1736–1763 гг. Устаноўлены дзеянні маг-

натаў сярод віцебскай шляхты, якія мелі непасрэдны ўплыў на ход і вынікі мясцовых грамічных соймаў, а таксама месца віцебскіх соймаў у планах розных магнацкіх групавак.

Мяцельскі Андрэй Анатольевіч, доктар гістарычных навук, загадчык аддзела гістарыяграфіі і метадаў гістарычнага даследавання Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Пабудова і функцыянаванне мураваных касцёла і кляштара дамініканцаў у вёсцы Пацкава Мсціслаўскага раёна»

У артыкуле разглядаюцца пытанні ўзвядзення і функцыянавання мураваных будынкаў дамініканскага кляштара і касцёла ў вёсцы Пацкава сучаснага Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці. На падставе дакументаў з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі і Расійскага дзяржаўнага гістарычнага архіва вызначаюцца даты заснавання кляштара ў Пацкаве і ўзвядзення пачатковага будынка касцёла, а таксама ўзвядзення мураваных будынкаў касцёла і кляштара ў сярэдзіне XVIII ст. Раскрываецца працэс функцыянавання будынкаў, а таксама вызначаюцца прычыны спынення іх выкарыстання ў першай палове XIX ст. У якасці дадаткаў публікуюцца тэксты кантрактаў на ўзвядзенне касцёла, заключаных у сярэдзіне XVIII ст. Пацкаўскім канвентам з архітэктарамі Іяганам дэ Дытгэрыштэйнам і Фрыдрыхам Фердынандам Шмідам.

Рындзін Сяргей Мікалаевіч, магістр гістарычных навук, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела навукова-даследчай і публікацыйнай дзейнасці Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Замежныя падданыя ў Расійскай імперыі напярэдадні і ў гады Першай сусветнай вайны: дарэвалюцыйная расійская і савецкая гістарыяграфія»

У артыкуле адзначаецца, што з канца XIX ст. істотна ўзрасла колькасць навуковай і публіцыстычнай літаратуры, прысвечанай знаходжанню ў Расійскай імперыі замежных падданных. У гады Першай сусветнай вайны гэта тэма стала асабліва актуальнай у сувязі з тым, што ў Расіі знаходзіліся падданыя «непрыцельскіх» дзяржаў, у тым ліку і ваеннапалонныя. У гістарыяграфіі савецкага перыяду знаходжанне іншаземцаў у Расіі пераважна вывучалася ў рамках шырэйшых тэм: праблемы развіцця эканомікі, антываенны і антыўрадавы рух, дзейнасць партыі большавікоў, Грамадзянская вайна. У артыкуле таксама разглядаецца вывучэнне ў дарэвалюцыйнай расійскай і савецкай гістарыяграфіі становішча іншаземцаў у беларускіх губернях Расіі.

Снапкоўскі Юрый Мікалаевіч, намеснік загадчыка аддзела навукова-даследчай і публікацыйнай дзейнасці Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«“Вялікая еўрапейская вайна” ў жыцці насельніцтва прыфрантавых губерняў у дакументах НГАБ. Частка V (ліпень – снежань 1917 г.)»

Завяршэнне серыі публікацый дакументаў НГАБ аб падзеях Першай сусветнай вайны на тэрыторыі беларускіх губерняў. Прадстаўлены 16 дакументаў аб цяжкім матэрыяльным становішчы цывільнага насельніцтва, канфліктных сітуацыях паміж ваеннаслужачымі і мясцовай уладай Часовага ўрада, авіяналётах варожай авіяцыі і анархіі рэвалюцыйнага часу ў другой палове 1917 г. Таксама асвятляюцца прыватныя здарэнні, звязаныя са знаходжаннем у гарадах і сельскай мясцовасці вайскоўцаў. Да дакументаў дадзены падрабязныя тэкстуальныя заўвагі і заўвагі па змесце.

Яго ж, Рэцэнзія: *Смалянчук, А. Ф. Раман Скірмунт (1868–1939): жыццятніс грамадзяніна Краю / А. Ф. Смалянчук. – Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. – 700 с. [12] л. іл. : іл.*

Рэцэнзуецца кніга прафесара Аляксандра Смаленчука, прысвечаная жыццю і дзейнасці беларускага і польскага палітыка, ідэолага «краёвасці», буйнога памешчыка і прадпрымальніка Рамана Аляксандравіча Скірмунта. Адзначаны інфармацыйная вартасць, шматаспектнасць і ідэйная зараджанасць даследавання, яго вядучая роля ў сучаснай айчыннай біяграфістыцы.

Сыцько Кірыл Валер’евіч, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі; вядучы архівіст аддзела інфармацыйна-пошукавых сістэм Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Прычыны ўвядзення метрычных кніг у Рымска-каталіцкай царкве і ўкараненне метрыкацыі ў парафіях на тэрыторыі Беларусі»

У артыкуле разглядаюцца фактары, якія паўплывалі на пачаткі арганізацыйнага ўвядзення метрычных кніг і распаўсюджванне практык метрыкацыі ў парафіях на тэрыторыі Беларусі. Адлюстравана сувязь дадзеных фактараў з працэсамі секулярызацыі і хаатычнай дэканструкцыяй, якая адбывалася ва ўспрыманні хрысціянскай царквы вернікамі. У выніку паглыблення названых працэсаў пашыраўся недавер соцыуму да Касцёла як арганізацыі. Спраба пераадолення недаверу нарадзіла ідэю фіксацыі сакрамантаў хрышчэння і шлюбу ў пісьмовых знаках як пэўнай формы кантракта паміж чалавекам і Абсалютам. Выдзяляюцца тры асноўныя этапы ўкаранення практык метрыкацыі для Рымска-каталіцкай царквы на тэрыторыі Беларусі – 1563 г. (узровень папства), 1602 г. (узровень біскупства) і 1607 г. (узровень правінцыі).

Флкоп-Світа Галіна Аляксандраўна, кандыдат мастацтвазнаўства, навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Іканастасы храмаў Вялікага Княства Літоўскага ў святле пісьмовых крыніц XVI ст.»

Да цяперашняга часу спецыялістам былі вядомы толькі адзінкавыя апісанні іканастасаў Вялікага Княства Літоўскага XVI ст. Выкарыстаныя ў дадзеным даследаванні крыніцы XVI ст. утрымліваюць апісанні двух дзясяткаў

іканастасаў, усталяваных на працягу XVI ст. альбо раней. Вызначана, што тагачасныя цяблявыя іканастасы складаліся з двух (мясцовага і дзісуснага) або трох (мясцовага, святочнага, дзісуснага) чыноў. Адзначана, што апісаныя ў дакументах іканастасы ў мясцовым чыне часта не ўтрымлівалі ікону Ісуса Хрыста, у святочным чыне ва ўсіх выпадках была розная колькасць абразоў – ад 5 да 32, а дзісусны найчасцей змяшчаў 7, 9 ці 11 «лікаў». Выяўленыя звесткі дазваляюць зрабіць выснову пра тое, што ў XVI ст. яшчэ працягвалася фарміраванне праграмы іканастасаў, якая ва ўстойлівым варыянце склалася толькі ў пачатку XVII ст.

УРУБЛЕЎСКИ ВАДЗІМ ВАЛЕР’ЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, загадчык сектара выставачнай дзейнасці, тэматычных і генеалагічных даследаванняў аддзела выкарыстання дакументаў і інфармацыі Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Досвед даследавання сялянскай генеалогіі па Аршанскім павеце Магілёўскай губерні (на прыкладзе радаводу Уладзіміра Караткевіча па лініі бацькі)»

У артыкуле разглядаецца гісторыя даследавання радаводу Уладзіміра Караткевіча па лініі яго бацькі, закранаецца біяграфія яго бацькі Сямёна Цімафеевіча, прыводзяцца апошнія знаходкі адносна яго геаграфічнага і сацыяльнага паходжання. На падставе матэрыялаў НАРБ і НГАБ праводзіцца даследаванне радаводу Кароткіх-Караткевічаў, сялян вёскі Барсукі Аршанскага павета Магілёўскай губерні, з якіх паходзіў дзед пісьменніка Цімафей. Робяцца высновы адносна прычын ужывання ў дакументах дзвюх форм прозвішча – Кароткі і Караткевіч. Ацэньваюцца перспектывы далейшага вызначэння месца дзёда Цімафея ў радаводзе сялян Кароткіх-Караткевічаў. У якасці ілюстрацыі публікуюцца выяўленыя ў НГАБ прашэнне Наталлі Караткевіч аб прыняцці сына на вучобу ад 2 верасня 1896 г. і атэстат Сямёна Караткевіча аб заканчэнні вучылішча ад 4 чэрвеня 1904 г.

ЧАРНЯЎСКИ ФЁДАР ВІКТАРАВІЧ, гісторык-генеалог.

«Сям’я і ўладанні старасты крычаўскага і алучыцкага Мікалая Іванавіча Служкі»

У артыкуле разглядаецца дзейнасць старасты крычаўскага Мікалая Іванавіча Служкі (Слушкі). Адзначаецца, што ён быў спрактыкаваным вайсковым дзеячам, што паўплывала на атрыманне ім Крычаўскага староства, якое адыграла важную ролю ў абароне ўсходніх межаў Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Асноўныя зямельныя валоданні Мікалая Іванавіча размяшчаліся ў Менскім, Полацкім і Новагародскім ваяводствах, самымі значнымі з іх з’яўляліся Гатава і Свержань. Пасля смерці Мікалая Іванавіча яго маёмкасці распараджаліся жонка Гальшка Янаўна (з роду Кмітаў) і старэйшы сын Мікалай, якія працягнулі фарміраванне сямейнай латыфунды на памежжы Менскага і Новагародскага ваяводстваў.



Резюме

АНТОНОВИЧ Зинаида Васильевна, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Делопроизводство по наложению взысканий на духовенство в православных и римско-католических консисториях (по материалам Национального исторического архива Беларуси)»

В статье представлены два вида судебных процессов по наложению взысканий на священнослужителей на основании инициативных документов и сущности дел, что обусловило особенности их рассмотрения. Сам процесс делился на пять этапов в православных и римско-католических консисториях в XIX в., что подтверждается материалами архивных фондов 136 «Минская православная духовная консистория» и 1781 «Могилевская римско-католическая консистория». Сравнение разбирательств по этим вопросам в консисториях показывает, что оно основывалось на соответствующих нормативных правовых актах Российской империи, разработанных для судебной власти, и конфессиональных документах, что нашло отражение в специфике документального сопровождения.

Ее же, Рецензия: Przypominać zapomniane, odkrywać nieznane. Polskie losy – Kościół – Syberia – Rosja (XIX–XX w.): studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin / red. nauk. Anna Barańska. – Lublin : Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, 2019. – 718 s.

В рецензии раскрывается содержание сборника, посвященного юбилею профессора Католического университета в Люблине Еугениуша Небельского и изданного под редакцией профессора Анны Бараньской. В нем объединены результаты исследований польских, белорусских и российских ученых, занимающихся разработкой проблематики, близкой к восстанию 1863–1864 гг. и судьбе его участников в сибирской ссылке. Научная ценность подготовленных статей оценивается высоко, акцентируется внимание на использовании широкого круга источников из архивных хранилищ Польши, Беларуси, России, Литвы, Латвии и Ватикана, делается вывод о целесообразности подобных изданий в Беларуси.

БЕРЕСТОВОЙ ГЛЕБ АНДРЕЕВИЧ, магистр исторических наук, аспирант отдела источниковедения и археографии Института истории

Национальной академии наук Беларуси; ведущий архивист отдела древних актов Национального исторического архива Беларуси.

«Использование общеземского привилея Казимира 1447 г. в контексте практики документальных подтверждений в Великом Княжестве Литовском в XV–XVI вв.»

Рассматривается такая черта общеземского привилея великого князя литовского Казимира 1447 г., как повторение им положений предыдущих общеземских привилеев и повторение положений этого привилея более поздними общеземскими привилеями. В контексте иных схожих практик изучается, откуда происходит эта черта, как планировалось использовать старые привилеи, частично повторенные уже привилеем Казимира, и как планировалось использовать привилей Казимира, частично повторенный более поздними привилеями.

Витько Дмитрий Вячеславович, кандидат исторических наук, ООО «Гойсак», редактор; **Барауля Михаил Адамович**, языковед, бывший директор Старослободской БШ Крупского района.

«Подписанные памятники XVIII в. на старом кладбище деревни Свиридовка Крупского района»

В статье описывается ряд униатских надгробий XVIII в. на кладбище деревни Свиридовка Крупского района, в том числе два датированные: 1702 и 1760 гг., особенностью которых являются достаточно сложные формы инскрипций. Публикуются изображения надгробий в форме фотоснимка и в виде прорисовки, описывается физическое состояние памятников, расшифровываются инскрипции. Высказывается предположение, что составителем надписей, в частности, двух более поздних, являлся униатский священник, который старался передать их по правилам старославянского языка.

Врублевский Вадим Валерьевич, кандидат исторических наук, заведующий сектором выставочной деятельности, тематических и генеалогических исследований отдела использования документов и информации Национального исторического архива Беларуси.

«Опыт исследования крестьянской генеалогии в отношении Оршанского уезда Могилевской губернии (на примере родословной Владимира Короткевича по линии отца)»

В исследовании рассматривается история изучения родословной Владимира Короткевича по линии его отца, затрагивается биография его отца Семена Тимофеевича, приводятся последние находки относительно его географического и социального происхождения. На основании материалов НАРБ и НИАБ проводится исследование родословной Коротких-Короткевичей, крестьян деревни Борсуки Оршанского уезда Могилевской губернии, из которых происходил дед писателя Тимофей. Делаются выводы относительно причин употребления в документах двух форм фамилии – Короткий и Короткевич.

Оцениваются перспективы дальнейшего определения места деда Тимофея в родословной крестьян Коротких-Короткевичей. В качестве иллюстраций публикуются выявленные в НИАБ прошение Натальи Короткевич о принятии сына на учебу от 2 сентября 1896 г. и аттестат Семена Короткевича об окончании училища от 4 июня 1904 г.

Глинский Евгений Станиславович, магистр исторических наук, ведущий научный сотрудник отдела научно-исследовательской и публикационной деятельности Национального исторического архива Беларуси.

«Медовая дань как боярская повинность: пример имения Старица Копыльского княжества в XVII–XVIII вв.»

В первой половине XVII в. бояре составляли одну из групп населения в имении Старица Копыльского княжества. В отличие от земян, они не несли военной службы, а за пользование землей платили чинш и выдавали мед на нужды хозяйства имения. Однако после войны 1654–1667 гг. боярская община вошла в состав земянского сообщества. При этом жители некоторых бывших боярских населенных пунктов (Шиловщина), получившие земянский статус ранее, уже ничем не отличались от традиционных земян, в то время как для других боярских деревень (Барковцы, Сычовцы) определенные отличия сохранялись. Прежде всего, боярское своеобразие проявлялось в сохранении медовой дани, отдельно требовавшейся от жителей Барковцов и Сычовцов до конца XVII в. В XVIII в. особенности, выделявшие бывших бояр, ушли в небытие. Жители Барковцов и Сычовцов начали нести военную службу наравне с другими земянами, а также утратила значение обязанность выдачи ими меда в пользу двора.

Демьян Павел Леонидович, магистр исторических наук, аспирант кафедры историко-культурного наследия Беларуси Республиканского института высшей школы; ведущий архивист отдела древних актов Национального исторического архива Беларуси.

«Взаимоотношения гражданского населения и армии ВКЛ и Польского королевства во время войны 1654–1667 гг. (на примере Ошмянского повета)»

В статье рассматриваются взаимоотношения между гражданским населением Ошмянского повета и солдатами армии ВКЛ и Польского королевства в середине XVII в. На основе актовых источников с фондов Ошмянского гродского и земского судов описаны и проанализированы случаи преступлений солдат против мирного населения. В результате было установлено, что грабеж и физическое насилие были наиболее распространенной формой солдатской преступности. Основной формой защиты гражданского населения от солдат были жалобы в судебные органы. Другие формы защиты, такие как сокрытие имущества и физическое сопротивление, были менее

распространены. В то же время эффективность поветовых судов в защите гражданских лиц была довольно низкой.

КАРПЕКИН КОНСТАНТИН ГРИГОРЬЕВИЧ, кандидат исторических наук, главный хранитель фондов Государственного архива Витебской области.

«Документы по организационному оформлению правлений иудейских общин Беларуси в первой четверти XX в. (на примере Витебской губернии)»

На основе материалов Национального исторического архива Беларуси и Государственного архива Витебской области проанализирован видовой состав документов, образовавшихся в результате организационного оформления правлений иудейских общин в первой четверти XX в. Комплексы документов дореволюционного (до 1917 г.) и послереволюционного периодов, несмотря на отличие в названиях, по своей сути являются практически аналогичными. Они позволяют детально изучить ход проведения выборов, социальный состав правлений, особенности взаимоотношений между верующими.

КОБРИНЕЦ ВАЛЕРИЙ АРСЕНЬЕВИЧ, заведующий научно-просветительским отделом Музея Белорусского Полесья (г. Пинск).

«Материалы Могилевского магистрата о русских монетах в торговле и кредите (последняя треть XVII в.)»

В статье анализируется участие русских монет в операциях торговли и кредита на рынке Могилева в последней трети XVII в. Основу исследования составили новые письменные источники, выявленные в фондах Национального исторического архива Беларуси. На материале документов рассматривается роль монет Русского царства во внешней и внутренней торговле жителей Могилева. Особое внимание было уделено разным формам кредитных операций с участием русских монет. В статье приводится информация о суммах займа в этих монетах.

КОРОЛЬ МАРГАРИТА МИХАЙЛОВНА, магистр исторических наук, старший научный сотрудник отдела научно-исследовательской и публикационной деятельности Национального исторического архива Беларуси.

«Конфессиональные конверсии в Волковысском уезде Гродненской губернии во второй половине XIX в.»

В статье рассматривается конфессиональная ситуация, сложившаяся в Волковысском уезде Гродненской губернии во второй половине XIX в. и вызванная переводами католического населения в православие. На основании архивных документов из Национального исторического архива в г. Гродно прослеживается тенденция к сохранению «вновь присоединенными» своей

прежней конфессиональной идентичности, которая проявлялась в игнорировании православных обрядов и явном или тайном посещении костелов и обращении к ксендзам для удовлетворения религиозных нужд. Определяются местности с наиболее активным сопротивлением населения, такие как Свислочская, Порозовская и другие волости Волковысского уезда.

Лаврик Юрий Николаевич, ведущий научный сотрудник Национального исторического музея Республики Беларусь.

«Манускрипты со слуцкими провенциями в коллекции “Рукописные книги” Национального исторического музея Республики Беларусь»

В статье вниманию читателей предлагается кодикологический анализ рукописных книг XVI–XIX вв. из собрания Национального исторического музея Республики Беларусь, которые имеют провенции, свидетельствующие о их поступлении из церквей и монастырей Слуцкого княжества и Слуцкой архимандрии. Книговедческое описание манускриптов предваряет короткий очерк истории выявления и изучения рассматриваемых в публикации книг.

Латушкин Андрей Николаевич, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Исследования комплекса оригиналов актов общегосударственного значения архива Великого Княжества Литовского в работах американской исследовательницы Патрисии Кеннеди Гримстед»

В статье рассматривается терминологический аспект проблемы комплекса оригиналов актов общегосударственного значения архива ВКЛ в американской историографии. Утверждается, что наибольший вклад в разработку данного вопроса темы внесла Патрисия Кеннеди Гримстед, которой объект рассматривался как часть «архива Великого Княжества Литовского» (синонимы – «великокняжеский архив», «государственный архив Литвы / Великого Княжества / Великого Княжества Литовского»). К последнему исследовательница относила и Метрику ВКЛ («Литовскую метрику»), которая представляла собой преимущественно копиарий текстов исходящей и входящей документации канцелярии великих князей литовских. Однако с архивоведческой точки зрения это были, на ее взгляд, различные, обособленные комплексы. В отношении объекта исследовательница применяла обозначения: «оригиналы документов», «документы на пергаменте», «оригинальные документы как исходящие, так и поступающие в канцелярию», «оригиналы документов, дипломатические трактаты и всевозможные поступающие в канцелярию акты» и т. п. Местом хранения комплекса оригиналов она называла «великокняжескую сокровищницу» или земский скарб ВКЛ. Исследования П. Кеннеди Гримстед дали толчок развитию разработки проблемы комплекса оригиналов актов общегосударственного значения архива ВКЛ и метрицианы в СССР в целом.

Лисейчиков Денис Васильевич, кандидат исторических наук, заместитель директора Национального исторического архива Беларуси.

«TALIS EST BASILIUS MAGNUS»: печати монастырей Белорусской провинции базилианского ордена конца XVIII – первой трети XIX в.»

Статья посвящена отдельному вопросу церковной сфрагистики – монастырским печатям базилианского ордена. Обращается внимание на бытование монастырских печатей в конце XVIII – первой трети XIX в. в составе Белорусской провинции ордена, к которой относились монастыри, оказавшиеся в составе Российской империи в результате первого раздела Речи Посполитой 1772 г. Рассматриваются этапы возникновения печатей отдельных монастырей, продолжительность бытования матриц, сюжетные изображения, язык и содержание легенд (надписей). На основании этого предложена типология печатей. Приводятся изображения пятнадцати выявленных оттисков и одной матрицы монастырских печатей Белорусской провинции.

Луговцова Светлана Леонидовна, кандидат исторических наук, доцент, проректор по учебной работе ГУО «Республиканский институт повышения квалификации и переподготовки работников Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь».

Рецензия: Хмяльніцкая, Л. У. Лёс інсургента: дакументальная апавесць аб Аляксандру Рыпінскім і ягоным часе. – Мінск : Лімарыус, 2019. – 287 с., [6] л. іл. – (Бібліятэка «Наша XIX стагоддзе»)

Рецензируется беллетризованная биография одного из деятелей общественно-политического и литературного движения Беларуси XIX в. – Александра Рыпинского. Раскрывается содержание книги (основные вехи жизни главного героя), оценивается круг использованных при ее написании источников, определяются основные сделанные достижения. Предлагаются объяснения некоторых характерных для XIX в. демографических явлений, сделанные на основании анализа архивных источников, а также формулируются некоторые темы, которые могут стать предметом отдельных исследований в будущем.

Макаров Максим Дмитриевич, кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры истории Беларуси и славянских народов исторического факультета Белорусского государственного педагогического университета им. М. Танка; **Волков Николай Александрович**, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела истории Беларуси Средних веков и начала Нового времени Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Инвентарь замка и города Витебска 1638 года»

В материале впервые вводится в научный оборот полный текст самого раннего и наиболее подробного описания Витебска – инвентаря города и замка, составленного 7 сентября 1638 г. по причине вступления в должность нового воеводы витебского Яна Раковского. В наше время основная часть этого документа хранится в Минске в Национальном историческом архиве Беларуси, а первый лист – в Варшаве в Главном архиве древних актов. Ранее публиковалась только “варшавская” часть (около 5,4% текста). Инвентарь 1638 г. содержит подробное описание укреплений Верхнего и Нижнего замков, упоминания про городские укрепления и культовые постройки, описания улиц и районов города, замковых фольварков и прочих объектов.

МАТВЕЙЧИК ДМИТРИЙ ЧЕСЛАВОВИЧ, кандидат исторических наук, заведующий отделом научно-исследовательской и публикационной деятельности Национального исторического архива Беларуси.

«Белорусская историография восстания 1863–1864 гг. на первоначальном послевоенном этапе (середина 1940-х – конец 1950-х гг.): основные достижения и проблемы развития»

На основании анализа научных работ наиболее значительных представителей первого послевоенного поколения белорусских исследователей восстания 1863–1864 гг. Владимира Перцева, Ивана Луцицкого и Анатолия Смирнова, а также документов из фондов Центрального научного архива Национальной академии наук Беларуси определяется уровень соответствующих научных разработок на этапе от окончания боевых действий (с 1944 г.) и до конца 1950-х гг. Анализируется источниковая база исследований, раскрывается основное идейное насыщение работ и их проблемное поле, показываются разнообразные факторы влияния на историографию, делаются выводы насчет достигнутых результатов.

МАЦУК АНДРЕЙ ВЛАДИМИРОВИЧ, кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник отдела истории Беларуси Средних веков и начала Нового времени Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Деятельность витебских депутатских сеймиков в правление Августа III»

На основании документов поветовых сеймиков из архивов и библиотек Беларуси, Литвы, Польши и Франции, а также научной литературы в статье рассматривается политическое противостояние магнатских группировок на витебских громничных сеймиках в правление Августа III в 1736–1763 гг. Установлены действия магнатов среди витебской шляхты, которые оказали непосредственное влияние на ход и результаты местных сеймиков, а также место витебских сеймиков в планах различных магнатских группировок.

МЕТЕЛЬСКИЙ АНДРЕЙ АНАТОЛЬЕВИЧ, доктор исторических наук, заведующий отделом историографии и методов исторического

исследования Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Постройка и функционирование каменных костела и монастыря доминиканцев в деревне Пацково Мстиславского района»

В статье рассматриваются вопросы возведения и функционирования каменных зданий доминиканского монастыря и костела в деревне Пацково современного Мстиславского района Могилевской области. На основе документов из фондов Национального исторического архива Беларуси и Российского государственного исторического архива определяются даты основания монастыря в Пацкове и возведения первоначального здания костела, а также возведения каменных зданий костела и монастыря в середине XVIII в. Раскрывается процесс функционирования зданий, а также определяются причины прекращения их использования в первой половине XIX в. В качестве приложений публикуются тексты контрактов на возведение костела, заключенных в середине XVIII в. Пацковским конвентом с архитекторами Иоганном де Дитериштейном и Фридрихом Фердинандом Шмидом.

Рындин Сергей Николаевич, магистр исторических наук, ведущий научный сотрудник отдела научно-исследовательской и публикационной деятельности Национального исторического архива Беларуси.

«Иностранцы подданные в Российской империи накануне и в годы Первой мировой войны: дореволюционная российская и советская историография»

В статье отмечается, что с конца XIX в. существенно возросло количество научной и публицистической литературы, посвященной пребыванию в Российской империи иностранных подданных. В годы Первой мировой войны эта тема стала особенно актуальной в связи с тем, что в России находились подданные «неприятельских» государств, включая военнопленных. В историографии советского периода пребывание иностранцев в России преимущественно изучалось в рамках более широких тем: проблемы развития экономики, антивоенное и антиправительственное движение, деятельность партии большевиков, Гражданская война. В статье также рассматривается изучение в дореволюционной российской и советской историографии положения иностранцев в белорусских губерниях России.

Снапковский Юрий Николаевич, заместитель заведующего отделом научно-исследовательской и публикационной деятельности Национального исторического архива Беларуси.

«“Великая европейская война” в жизни населения прифронтовых губерний в документах НИАБ. Часть V (июль – декабрь 1917 г.)»

Завершение серии публикаций документов НИАБ о событиях Первой мировой войны на территории белорусских губерний. Представлены 16 докумен-

тов о тяжелом материальном положении гражданского населения, конфликтных ситуациях между военнослужащими и местной властью Временного правительства, авианалетах вражеской авиации и анархии революционного времени во второй половине 1917 г. Также освещаются частные происшествия, связанные с нахождением в городах и сельской местности военнослужащих. Документы снабжены подробными текстуальными примечаниями и примечаниями по содержанию.

Его же, Рецензия: Смалянчук, А. Ф. Раман Скірмунт (1868–1939): жыццяпіс грамадзяніна Краю / А. Ф. Смалянчук. – Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. – 700 с. [12] л. іл. : іл.

Рецензируется книга профессора Александра Смоленчука, посвященная жизни и деятельности белорусского и польского политика, идеолога «краёвості», крупного помещика и предпринимателя Романа Александровича Скирмунта. Отмечены информационная ценность, многоаспектность и идейная заряженность исследования, его ведущая роль в современной отечественной биографистике.

Сыцько Кирилл Валерьевич, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института истории Национальной академии наук Беларуси; ведущий архивист отдела информационно-поисковых систем Национального исторического архива Беларуси.

«Причины введения метрических книг в Римско-католической церкви и внедрение метрикации в приходах на территории Беларуси»

В статье рассматриваются факторы, повлиявшие на начало организованного ведения метрических книг и распространение практик метрикации в приходах Беларуси. Отражена связь этих факторов с процессами секуляризации и хаотической деконструкции, которые происходили в восприятии христианской церкви верующими. В результате углубления данных процессов возросло недоверие общества к Церкви как к организации. Попытка преодолеть недоверие породила идею зафиксировать таинства крещения и брака в письменных знаках как определенную форму договора между человеком и Абсолютом. Выделяются три основных этапа введения практик метрикации для Римско-католической церкви в Беларуси – 1563 г. (уровень папства), 1602 г. (уровень епархии) и 1607 г. (уровень провинции).

Фликоп-Свито Галина Александровна, кандидат искусствоведения, научный сотрудник Центра исследований белорусской культуры, языка и литературы Национальной академии наук Беларуси.

«Иконостасы храмов Великого Княжества Литовского в свете письменных источников XVI в.»

До настоящего времени специалистам были известны только единичные описания иконостасов Великого Княжества Литовского XVI в. Использо-

ванные в данном исследовании источники XVI в. содержат описания двух десятков иконостасов, установленных в течение XVI в. или ранее. Определено, что тябловые иконостасы того времени состояли из двух (местного и деисусного) или трех (местного, праздничного, деисусного) чинов. Отмечено, что описанные в документах иконостасы в местном чине часто не содержали икону Иисуса Христа, в праздничном чине во всех случаях было разное количество икон – от 5 до 32, а деисусный чаще всего содержал 7, 9 или 11 «ликов». Выявленные сведения позволяют сделать вывод о том, что в XVI в. еще продолжалось формирование программы иконостасов, которая в устойчивом варианте сложилась только в начале XVII в.

Чернявский Федор Викторович, историк-генеалог.

«Семья и владения старосты кричевского и олущицкого Миколая Ивановича Служки»

В статье рассматривается деятельность старосты кричевского Миколая Ивановича Служки (Слушки). Отмечается, что он был опытным военным деятелем, что повлияло на получение им Кричевского старостства, игравшего важную роль в обороне восточных рубежей Великого Княжества Литовского и Речи Посполитой. Основные земельные владения Миколая Ивановича размещались в Минском, Полоцком и Новогрудском воеводствах, самыми значительными из них являлись Гатово и Свержень. После смерти Миколая Ивановича его имениями распоряжались жена Гальшка Яновна (из рода Кмитов) и старший сын Миколай, продолжившие формирование семейной латифундии на пограничьи Минского и Новогрудского воеводств.



Summary

ANTANOVICH ZINAIDA, PhD in History, Associate Professor, Department of Source Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«Record management for the imposition of sanctions on the clergy in the Orthodox and Roman Catholic consistories (on the basis of the records from the National Historical Archives of Belarus)»

The article presents two types of judicial proceedings on the imposition of sanctions on clergy based on the initiatives documents and cases due to the nature of cases that led the peculiarities of their consideration. In the Orthodox and Roman Catholic consistories in the 19th century, the process was divided into five stages, which is confirmed by the materials of archival funds 136 «Minsk Orthodox consistory» and 1781 «Mahilioŭ Roman Catholic consistory». Comparison of the proceedings on these issues in the consistories shows that it was based on the relevant normative acts of the Russian Empire, developed for the judiciary, and confessional documents, which was reflected in the specifics of the documentary support.

***She is**, Review: *Przypominać zapomniane, odkrywać nieznanne. Polskie losy – Kościół – Syberia – Rosja (XIX–XX w.): studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin / red. nauk. Anna Barańska. – Lublin : Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, 2019. – 718 s.**

The review reveals the content of the collection dedicated to the anniversary of the professor of the Catholic University in Lublin Eugeniusz Niebelski and published with the editing of Professor Anna Barańska. It combines the results of research by Polish, Belarusian and Russian scientists engaged in the development of problems close to the uprising of 1863–1864. and the fate of its participants in Siberian exile. The scientific value of the prepared articles is highly estimated, attention is focused on the use of a wide range of sources from the archives of Poland, Belarus, Russia, Lithuania, Latvia and the Vatican; the conclusion is made about the advisability of such publications in Belarus.

BIERASTAVY HLIEB, MA in History, PhD Student, Source Studies and Source Publication Department, Institute of History, National Academy of Science of Belarus; Leading Archivist, Department of Ancient Records, National Historical Archives of Belarus.

«The use of Casimir's common state privilege of 1447 in the context of the practice of documentary evidence in the Grand Duchy of Lithuania in the 15th–16th centuries»

The article considers such a feature of the commonstate privilege of the Grand Duke of Lithuania Casimir of 1447 as its repetition of provisions of previous common state privileges and re-statement of the common state privilege by the later common state privileges. In the context of other similar practices, studied the origin of this, how it was planned to use the old privileges, partially repeated by Casimir's privilege, and how it was planned to use Casimir's privileges, partially repeated by later privileges.

CHARNIAUSKI FIODAR, historian and genealogist.

«Family and possessions of the count of Kryčaŭ and Alučycy Mikalaj Ivanavič Sluška»

The article examines the activities of the count of Kryčaŭ and Alučycy Mikalaj Ivanavič Sluška (Sluška, Słuszka). It is noted that he was an experienced military leader, that helped him get the Kryčaŭ county, that played an important role in the defense of the eastern borders of the Grand Duchy of Lithuania and the Polish-Lithuanian Commonwealth. The main landholdings of Mikalaj Ivanavič were located in Minsk, Polack and Navahrudak voivodships, the most significant of which were Hatava and Svierżań. After the death of Mikalaj Ivanavič, his wife Hałška Janaŭna from kin of Kmita and the eldest son Mikalaj, who continued the formation of the family latifundia in the Minsk and Navahrudak voivodships, were in charge of his estates.

DZIAMYAN PAVEL, Master of History, post-graduated student, Department of Historical and Cultural Heritage of Belarus, National Institute for Higher Education; Leading Archivist, Department of Ancient Records, National Historical Archives of Belarus.

«Relations between the civilians and the army of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland during the war of 1654–1667 (on the example of the Ašmiany district)»

The article discusses the relationship between the civilians of the Ašmiany district and the soldiers of the army of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland in the middle of the 17th century. On the basis of active sources from the funds of Ašmiany Criminal and Civil courts, cases of soldiers' crimes against civilians are described and analyzed. As a result, it was found that robbery and physical abuse were the most common form of soldier crime. The main form of protection of civilians from soldiers was complaints to the judiciary. Other forms of protection, such as concealment of property and physical resistance, were less common. At the same time, the effectiveness of district courts in protecting civilians was rather low.

HLINSKI JAUIHEN, MA in History, Senior Researcher, Department of Science Research and Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Honey tribute as a bayar's duty: the case of the estate Staryca Kapył principality in the 17th–18th centuries»

In the first half of the 17th century, bayars were one of the particular group in the estate of Staryca of the Kapył principality. Unlike ziamianie, they did not serve military service, and paid chynsh for the use of land and gave honey for the needs of the estate. However, after the war of 1654–1667, bayar community became the part of the ziamianie community. At the same time the inhabitants of some former bayar settlements (Šylaŭščyna), who had received the status of ziamianie earlier, were no longer different from traditional ziamianie, while for other bayar villages (Barkaŭcy, Syčaŭcy) certain differences remained. First of all, the bayar originality appeared in the preservation of the honey tribute, which was separately required from the inhabitants of Barkaŭcy and Syčaŭcy until the end of the 17th century. In the 18th century, the features that distinguished the former bayars have disappeared. Inhabitants of Barkaŭcy and Syčaŭcy began to serve military service as well as other ziamianie and also their obligation to give honey to the court has lost its meaning.

FLIKOP-SVITA HALINA, PhD in Art History, Center for the Belarusian Culture, Language and Literature Researches, National Academy of Sciences of Belarus, Researcher.

«Iconostases of churches of the Grand Duchy of Lithuania in the light of written sources of the 16th century»

Until now, experts have known only three descriptions of iconostases of the Grand Duchy of Lithuania in the 16th century. And the sources used in this study in the 16th century contain descriptions of two dozen iconostases installed during the 16th century or earlier. It is established that the templon consisted of two ranks (local and Deesis) or three ranks (local, festive, Deesis). It is noted that the iconostases described in the documents in the local rank often did not contain an icon of Jesus Christ, in the festive rank in all cases there was a different number of icons – from 5 to 32, and the Deesis rank often contained 7, 9 or 11 items. The revealed information allows us to conclude that in the XVI century the iconostasis program was still being formed, which in a stable version was formed only at the beginning of the XVII century.

KABRYNETS VALERY, Head of Science and Education Section, Museum of the Belarusian Paliessie (Pinsk).

«Materials of the Mahilioŭ magistrate about Russian coins in trade and credit (the last third of the 17th century)»

In the article is analyzed the participation of Russian coins in trade and credit operations on the Mahilioŭ market in the last third of the 17th century. The research was based on new information, which found in the collections of the National His-

torical Archive of Belarus. The role of coins of the Tsardom of Russia in foreign and domestic trade of Mahilioŭ citizens is considered on the basis of documents. Special attention is paid to various forms of credit operations that involve Russian coins. In the article is provided information about the amount of the debt in these coins.

KAROL MARHARYTA, MA in History, Senior Researcher, Department of Science Research and Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Confessional conversions in the Vaŭkavysk district of the Hrodna province in the second half of the 19th century»

The article examines the confessional situation that developed in the Vaŭkavysk district of the Hrodna province in the second half of the 19th century and was caused by the conversion of the Catholic population to Orthodoxy. On the basis of archival documents from the National Historical Archives of Belarus in Hrodna, the author revealed a tendency for the «newly converted» to preserve their former confessional identity, which manifested itself in ignoring Orthodox rituals and explicitly or secretly visiting churches and turning to priests to meet religious needs. The author identifies the areas with the most active resistance of the population, such as Svislač, Porazava and other parishes of the Vaŭkavysk district.

KARPEKIN KANSTANTSIN, PhD in History, Head Curator, State Archive of the Viciebsk Region.

«Documents of the institutionalization of the boards of the Jewish communities of Belarus in the first quarter of the 20th century (on the example of the Viciebsk province)»

Based on the materials of the National Historical Archive of Belarus and the State Archive of the Viciebsk Region, the article analyzes the species composition of documents resulting from the institutionalization of the boards of the Jewish communities on the first quarter of the 20th century. Complexes of pre-revolutionary (before 1917) documents and post-revolutionary periods, despite the difference in names, are inherently substantially similar. They make it possible to study in detail the course of the elections, the social composition of the boards, the specific features of the relationship between believers.

LATUSHKIN ANDREI, PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of Source Study Department, Faculty of History, Belarusian State University.

«The studies of the complex of original acts of state allsignificance of the archive of the Grand Duchy of Lithuania in the works of the American researcher Patricia Kennedy Grimsted»

The article deals with the terminological aspect of the problem of the complex of originals of acts of national significance of the Grand Duchy of Lithuania archive in American historiography. The author claims that the greatest contribution to the

development of this issue was made by Patricia Kennedy Grimsted. According to her ideas, the object was considered part of «the Archive of the Grand Duchy of Lithuania» (synonyms – «Grand Ducal archive», «state archive of Lithuania / Grand Duchy / Grand Duchy of Lithuania»). To the latter, the researcher also referred to the Metrica incl («Lithuanian Metrica»), which was mainly a copy of the texts of outgoing and incoming documentation of the office of the Grand Dukes of Lithuania. However, from the archival point of view, they were, in her opinion, different, separate complexes. In relation to the object, the researcher used the following designations: «original documents», «documents on parchment», «original documents, both outgoing and incoming to the office», «original documents, diplomatic treatises and all kinds of acts received by the office», etc. The place of storage of the complex of originals, she called the «Grand Ducal Treasury» or Ziemiński Skarb of the Grand Duchy of Lithuania. Research by P. Kennedy Grimsted gave an impetus to the development of the problem of the complex of original acts of national significance of the archive of the incl, as well as metrication in the USSR as a whole.

LAURYK JURY, Leading Researcher, National Historical Museum of Republic of Belarus.

«Manuscripts with Sluck Provenance Marks in the Manuscripts Collection of National Historical Museum of Republic of Belarus»

The article contains codicological descriptions of manuscripts of 16th–19th centuries from the National Historical Museum of Republic of Belarus's Manuscripts Collection, which bear provenance marks of churches and monasteries from the area of former Sluck Duchy as well as Sluck Orthodox Abbey. The author also gives a short historical note about circumstances of revealing and previous researches of these books.

LISEICHYKAU DZIANIS, PhD in History, Deputy Director, National Historical Archives of Belarus.

«TALIS EST BASILIUS MAGNUS: stamps of the monasteries of the Belarusian province of the Basilian Order of the late 18th – first third of the 19th century»

The article is devoted to a specific issue of church sphragistics – monastic seals of the Basilian Order. Attention is drawn to the existence of monastic stamps at the end of the 18th – first third of the 19th century as part of the Belarusian province of the order, which included monasteries that became the part of the Russian Empire as a result of the first partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1772. Stages of the origin of stamps of particular monasteries, the duration of the existence of matrices, images, language and content of legends (inscriptions) are considered. Under that a typology of stamps is proposed. The images of fifteen identified imprints and one matrix of monastic stamps of the Belarusian province are given.

LOUGOVITSOVA SVETLANA, PhD in History, Associated professor, Vice Rector for Academic Affairs of State Educational Institution «Republican Institute for Advanced Studies and Retraining of Employees of the Ministry of Labor and Social Protection of the Republic of Belarus».

Review: Хмяльніцкая, Л. У. Лёс інсургента: дакументальная аповесць аб Аляксандру Рypiнскім і ягоным часе. – Мінск : Лімарыус, 2019. – 287 с., [6] л. іл. – (Бібліятэка «Наша XIX стагоддзе»)

(Chmialnickaja L. U. Lios insurhienta: dakumientalnaja apoviesć ab Aliaksandru Rypinskim i jahonym časie. – Minsk : Limaryus, 2019. – 287 s., [6] l. il. – (Biblijateka «Naša XIX stahoddzie»))

The fictionalized biography of one of the figures of the social, political and literary movement of Belarus in the 19th century, Aliaksandr Rypinski, is reviewed. The content of the book (the main stages of the life of the protagonist) is revealed, the range of sources used in its writing is evaluated, the main achievements made are determined. The author proposes explanations of some demographic phenomena characteristic of the 19th century, based on the analysis of archival sources, and also formulates some topics that may become the subject of separate studies in the future.

MAKARAU MAKSIM, PhD in History, Department of the History of Belarus and Slavic peoples, Faculty of History, Maksim Tank Belarusian State Pedagogical University; **VOLKAU MIKOLA**, PhD in History, Senior Researcher, Department of Medieval and Early Modern Belarus History Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«The Inventory of the castle and the city of Viciebsk in 1638»

The article introduces previously unknown the full text of the earliest and most detailed description of Viciebsk – the Inventory of the castle and the city, compiled on September 7, 1638 due to the inauguration of the new governor of Viciebsk Jan Rakouški. Nowadays, the main part of this document is kept in Minsk in the National Historical Archives of Belarus, and the first sheet is in the Central Archives of Historical Records in Warsaw. Previously, only the «Warsaw» part was published (about 5.4% of the text). The inventory of 1638 contains a detailed description of the fortifications of the Upper and Lower castles, mentions of city fortifications and religious buildings, descriptions of streets and city districts, castle folwarks and other objects.

MATSUK ANDREY, PhD in History, Senior Researcher, Department of Medieval and Early Modern Belarus History, Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«The activity of Viciebsk pawiet seimiks during the reign of August III»

On the basis of documents of pawiet seimiks from archives and libraries of Belarus, Lithuania, Poland and France, as well as scientific literature, the article examines the political confrontation between magnate groups in the Viciebsk hramnicy's seimiks during the reign of August III in 1736–1763. The author established the actions of the magnates among the Viciebsk shlakhta, that directly influenced the course and results of local seimiks, and also determined the place of the Viciebsk seimiks in the plans of various magnate groups.

MATVEICHYK DZMITRY, PhD in History, Head of the Department of Science Research and Publication, National Historical Archives of Belarus.

«The Belarusian historiography of the uprising of 1863–1864 at the initial post-war stage (late 1940s – late 1950s): main achievements and development problems»

Based on the analysis of scientific works of the most significant representatives of the first post-war generation of Belarusian researchers of the uprising of 1863–1864 (Uladzimir Piercaŭ, Ivan Luščycki and Anatol Smirnoŭ), as well as documents from the funds of the Central Scientific Archive of National Academy of Sciences of Belarus, the author determines the level of relevant scientific developments at the stage from the end of hostilities (from 1944) to the end of the 1950s. The author analyzes the source base of research, reveals the basic ideological saturation of work and the problem field, shows a variety of factors that influence on historiography, making conclusions about the achieved results.

MIACELSKI ANDREI, Dr hab. in History, Head of the Department of Historiography and Methodology of Historical Research, Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«Construction and operation of a stone church and a dominican monastery in the village of Packava, Mscislaŭ district»

The article deals with the construction and functioning of the stone buildings of the Dominican monastery and church in the village of Packava in the modern Mscislaŭ district of the Mahilioŭ region. On the basis of archival documents from the National Historical Archives of Belarus and the Russian State Historical Archives the dates of the foundation of the monastery in Packava and the construction of the original building of the church were determined. As well as the construction of stone buildings of the church and monastery in the middle of the 18th century were determined too. The author reveals the process of functioning of buildings, as well as the reasons for the termination of their use in the first half of the 19th century. The texts of contracts for the construction of the church, concluded in the middle of the 18th century by the Packava monastery with architects Johan de Dieterichstein and Friderick Ferdinand Szmid, are published as attachments.

RYNDZIN SIARHEY, Leading Researcher, Department of Science Research and Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Foreign nationals of the Russian Empire on the eve and during the World War I: pre-revolutionary Russian and Soviet historiography»

The article notes that since the end of the 19th century, the number of scientific and journalistic literature devoted to the presence of foreign nationals in the Russian Empire has significantly increased. During the World War I, this topic became especially relevant due to the fact that the subjects of «enemy» states, including prisoners of war, lived in Russia. The historiography of the Soviet period mainly studied the presence of foreigners in Russia within the framework of broader topics: problems of economic development, anti-war and anti-government movement, activities of the Bolshevik Party, the Civil War. The article also examines the study of the position of foreigners in the Belarusian provinces of Russia in pre-revolutionary Russian and Soviet historiography.

SNAPKOUSKI YURY, Deputy Head of the Department of Sciences Research and Publication, National Historical Archives of Belarus.

«“The Great European War” in the life of people living in the frontline provinces as stated in the NHAB documents. Part V (july – december 1917)»

This is the completion of a series of publications of National Historical Archives of Belarus documents on the events of the World War I in the territory of the Belarusian provinces. There are 16 documents covering the difficult financial situation of the civilian population, conflict situations of the military and local government of the Provisional Government, enemy air raids and anarchy revolutionary times in the second half of 1917. The publication also covers some incidents related to location in cities and rural areas militaries. The documents have detailed textual and other notes on the issue.

He is, Review: Смалянчук, А. Ф. Раман Скірмунт (1868–1939): жыцццяпіс грамадзяніна Краю / А. Ф. Смалянчук. – Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. – 700 с. [12] л. іл. : іл.

(Smaliančuk, A. F. Raman Skirmunt (1868–1839): жыццяпіс hramadzianina Kraju / A. F. Smaliančuk. – Minsk : Vydaviec Zmicier Kolas, 2018. – 700 s. [12] l. : il.)

The book by Professor Aliaksandr Smaliančuk, which dedicated to the life and work of the Belarusian and Polish politician, ideologist of «krajovasó», large landowner and businessman Raman Skirmunt, is being reviewed. The informational value, multidimensionality and ideological charge of the research, its leading role in modern biographical studies in Belarus are noted.

SYTSKO KIRYL, PhD in History, Senior Researcher, Institute of History, National Academy of Science of Belarus; Senior Archivist, Department of Information and Retrieval Systems, National Historical Archives of Belarus.

«Reasons for maintaining metric books in the Roman Catholic Church and introducing metrics in parishes in Belarus»

The article discusses the factors that influenced the beginning of organized maintenance of metric books and the spread of metrication practices in parishes in Belarus. The connection of these factors with the processes of secularization and chaotic deconstruction that occurred in the perception of the Christian church by believers is reflected. Because of the deepening of these processes, public distrust of the Church as an organization has increased. An attempt to overcome mistrust gave rise to the idea of fixing the sacraments of baptism and marriage in written signs as a certain form of agreement between a person and the Absolute. Three main stages of introducing the Roman Catholic Church's metrics in Belarus are distinguished – 1563 (papacy level), 1602 (diocese level) and 1607 (province level).

URUBLEUSKI VADZIM, PhD in History, Senior Researcher of Exhibition Activities, Genealogical and Thematic Studies, Department of Records and Information Usage, National Historical Archives of Belarus.

«Experience in the study of peasant genealogy referring to Orša district of the Mahilioŭ province (an example shown by the lineage of Uladzimir Karatkievič by his father's side)»

In research examines the history of studying the line age of Uladzimir Karatkievič by his father's side, addresses the biography of his father, Siamion Cimafiejevič, cites the latest findings regarding his geographical and social origin. Based on the materials of National Archives of the Republic of Belarus and National Historical Archives of Belarus, the research is being conducted on the lineage of Karotki-Karatkievič, peasants from the village Barsuki, Orša district, Mahilioŭ province, where the writer's grandfather, Cimafiej, came from.

VITSKO DZMITRY, PhD in History, Ltd. «Haysak», editor;
BARAVULYA MIKHAIL, linguist, former principal of Staraja Slabada basic school (Krupki region).

«Signed monuments of the 18th century on the old cemetery of the village Svirydaŭka, Krupki region»

The article describes a series of Uniate tombs of the 18th century on the cemetery of the village Svirydaŭka, Krupki region, including two dated: 1702 and 1760. Their characteristic feature is quite sophisticated forms of inscriptions. The authors publish images of tombstones in the form of a photograph and in the form of a drawing, describe the physical state of the monuments, decipher the inscriptions. It is reasonable to suppose that the author of the inscriptions, in particular of the two later ones, was a Uniate priest who tried to convey them according to the rules of Old Church Slavonic.

ПРАВІЛЫ ДЛЯ АЎТАРАЎ «АРХІВАРЫУСА»

1. «Архіварыус» публікуе навуковыя даследаванні ў галіне гісторыі, архівазнаўства, тэарэтычнай і практычнай археаграфіі, крыніцазнаўства і сумежных спецыяльных гістарычных дысцыплін, а таксама інфармацыйныя матэрыялы і рэцэнзіі на апублікаваныя працы.
2. Рэдакцыйная калегія прымае да разгляду матэрыялы, якія адпавядаюць патрабаванням, што прад'яўляе Вышэйшая атэстацыйная камісія Рэспублікі Беларусь да навуковых артыкулаў.
3. Аўтары нясуць персанальную адказнасць за падачу ў рэдакцыю ўжо раней апублікаваных артыкулаў або артыкулаў, прынятых да друку іншымі выданнямі.
4. Аўтары разам з рукапісам навуковага артыкула падаюць выпіску з пратакола пасяджэння вучонай рады (савета), аддзела, кафедры з месца працы з рэкамендацый артыкула да друку. Дапускаецца замест выпіскі з пратакола падаць дзве рэцэнзіі дактароў альбо кандыдатаў навук, якія з'яўляюцца спецыялістамі ў той галіне ведаў, па якой зроблена даследаванне. Рэцэнзіі павінны ўтрымліваць рэкамендацыі артыкула да друку.
5. Для публікацый дакументальных крыніц, рэцэнзій і матэрыялаў інфармацыйнага характару рэцэнзій рэкамендацыі да друку не патрабуюцца.
6. Для публікацый, прадметам разгляду якіх з'яўляюцца непасрэдна гістарычныя падзеі, дзейнічае абмежаванне – верхняй храналагічнай мяжой павінен з'яўляцца лістапад 1918 г. (час заканчэння Першай сусветнай вайны).
7. Друкаваная версія артыкула завяраецца подпісам аўтара з прастаўленнем даты і ўказаннем прозвішча, імя і імя па бацьку, месца працы, займаемай пасады, навуковай ступені, вучонага звання, нумароў тэлефонаў для кантактаў з рэдакцыяй. Разам з раздрукоўкай падаецца ідэнтычны электронны варыянт артыкула.
8. Артыкул забяспечваецца анатацыямі на беларускай (рэзюмэ), рускай (рэзюме) і англійскай (summary) мовах памерам у 100–150 слоў.
9. Аб'ём навуковага артыкула – не менш за 14 тыс. і не больш за 25 тыс. знакаў, аб'ём публікацыі дакументальных крыніц – да 40 тыс. знакаў. Раздрукоўка выконваецца шрыфтам Times New Roman, кегль 14 пунктаў, праз 1,5 інтэрвалу, палі верхняе і ніжняе па 2 см, левае 3 см, правае 1,5 см.
10. Артыкул афармляецца згодна з главай 5 Інструкцыі аб парадку афармлення кваліфікацыйнай навуковай працы (дысертацыі) на ісканне вучоных ступеняў кандыдата і доктара навук, аўтарэферата і публікацый па тэме дысертацыі, зацверджанай пастановай Вышэй-

шай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 28.02.2014 № 3 (у рэдакцыі загаду Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 08.09.2016 № 206).

У канцы артыкула размяшчаецца спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры. Афармленне бібліяграфічных пазіцый робіцца ў адпаведнасці з вышэй згаданай інструкцыяй ВАК. Напрыклад:

1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – №5. – С. 24–34.

2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.

Спасылкі на пазіцыі ў спісе ўказваюцца непасрэдна ў тэксце публікацыі ў квадратных дужках. Напрыклад, [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

Пры спасылцы на архіўную крыніцу абавязкова ўказваецца поўная назва справы, крайнія даты і колькасць аркушаў у ёй. Напрыклад:

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

11. Тэрмін падачы артыкулаў – да 30 чэрвеня бягучага года. Пасля 30 чэрвеня матэрыялы могуць прымацца для публікацыі ў штогодніку ў наступным годзе.
12. Рэдакцыйная калегія не бярэ платы за апублікаванне навуковых артыкулаў.

*Рэдакцыйная калегія «Архіварыуса»
220002, г. Мінск, вул. Крапоткіна, 55
archivaryus@niab.by*

GUIDELINES FOR AUTHORS OF «ARCHIVARIYUS»

1. «Archivarius» publishes scholarly research on branch of history, archival science, theoretical and practical archeography, source studies and related special historical disciplines, and also information materials and reviews of published works.
2. Editorial Board accepts for reviewing materials that meet the requirements, imposed by the Higher Attestation Commission of the Republic of Belarus in relation to scholarly articles.
3. Authors bear personal responsibility for submitting articles already published and articles accepted for publishing in other journals.
4. Authors submit, along with their manuscripts, an extract from the minutes of the meeting of the Academic Council, department, unit of the place of their work with a recommendation to publish the article. It is allowed to provide two reviews by professors, who are specialists in the area in which the research was done, instead of the minute extract. Reviews should contain a publication recommendation.
5. Recommendations are not required for publishing documentary sources, reviews and materials of an informative character.
6. There is a restriction for publications, the subject of which is directly related to historical events – the upper chronological limit must be November 1918 (the end of the World War I).
7. A printed copy of an article should be dated and signed by the author and should contain the name, surname, patronymic name, place of work, position held, academic degree, academic ranks, phone numbers for the contact with the editorial staff. An identical electronic copy should accompany a printed one.
8. The article should be accompanied by 100-150 word summaries, written both in Belarusian, Russian and English.
9. The length of a scholarly article is no less than 14,000 and no more than 25,000 signs. The length of a primary source published is up to 40,000 signs. Times New Roman script should be used to write an article. The typeface should be 14-point. Line spacing should be 1.5. The top and bottom margins should be 2 cm, the left margin should be 3 cm, the right margin should be 1.5 cm.
10. An article should be presented in accordance with Chapter 5 of The Instruction about the edition of a qualified scholarly work (dissertation) for obtaining scientific degrees of philosophy doctor and doctor habilitated, long abstract and publications on the topics of the dissertation, accepted by the resolution of the Highest Attestation Committee of the Republic of Belarus from 28.02.2014 № 3 (in the edition of the decree of the Higher Attestation Committee 08.09.2016 № 206).

Bibliography should be included at the end of the article and formatted in accordance with the above-mentioned standards of НАС. For example,

1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – №5. – С. 24–34.
2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.

References to the literature are indicated in the text in square brackets. For example, [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

In referring to an archival source it is required to indicate the whole title of the item, chronological frames and a number of folios. For example,

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

11. The deadline for article submission is 30 June of the current year. After 30 June material can be accepted for publication in the journal in the following year.
12. There is no charge for publishing scholarly articles.

*Editorial Board of «Archivaryus»
220002, Minsk, Kropotkina Str. 55
archivaryus@niab.by*

Змест

АРХІВАЗНАЎСТВА

А. М. Латушкін

Даследаванне комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва Вялікага Княства Літоўскага ў працах амерыканскай даследчыцы Патрысіі Кенэдзі Грымстэд 5

ПУБЛІКАЦЫЯ І АРХЕАГРАФІЧНАЯ АПРАЦОЎКА АРХІЎНЫХ ДАКУМЕНТАЎ

Ю. М. Лаўрык

Манускрыпты са слупкімі правененцыямі ў калекцыі «Рукапісныя кнігі» Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь 18

М. Д. Макараў, М. А. Волкаў

Інвентар замка і горада Віцебска 1638 года 28

А. А. Мяцельскі

Пабудова і функцыянаванне мураваных касцёла і кляштара дамініканцаў у вёсцы Пацкава Мсціслаўскага раёна 58

Ю. Н. Снапковскі

«Великая европейская война» в жизни населения прифронтовых губерний в документах НИАБ. Часть V (июль – декабрь 1917 г.) 70

КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

З. В. Антановіч

Справаводства па накладанні спагнанняў на духавенства ў праваслаўных і рымска-каталіцкіх кансісторыях (паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі). 102

Г. А. Бераставы

Выкарыстанне агульназемскага прывілея Казіміра Ягелончыка 1447 г. у кантэксте практыкі дакументальных пацвярджэнняў у Вялікім Княстве Літоўскім у XV–XVI стст. 112

<i>Д. В. Віцько, М. А. Баравуля</i>	
Падпісанья помнікі XVIII ст. на старых могілках вёскі Свірыдаўка Крупскага раёна	127
<i>К. Р. Карпекін</i>	
Дакументы па арганізацыйным афармленні праўленняў іўдзейскіх абшчын Беларусі ў першай чвэрці XX ст. (на прыкладзе Віцебскай губерні)	135
<i>В. А. Кобринец</i>	
Матэрыялы Могилевского магистрата о русских монетах в торговле и кредите (последняя треть XVII в.)	150
<i>Д. В. Лісейчыкаў</i>	
«TALIS EST BASILIUS MAGNUS»: пячаткі манастыроў Беларускай правінцыі базыльянскага ордэна канца XVIII – першай трэці XIX ст.	159
<i>К. В. Сыцько</i>	
Прычыны ўвядзення метрычных кніг у Рымска-каталіцкай царкве і ўкараненне метрыкацыі ў парафіях на тэрыторыі Беларусі	174
<i>Г. А. Флікоп-Світа</i>	
Іканастасы храмаў Вялікага Княства Літоўскага ў святле пісьмовых крыніц XVI ст.	183
ГІСТОРЫЯ	
<i>Я. С. Глінскі</i>	
Мядовая даніна як баярская павіннасць: прыклад маёнтка Старыца Капыльскага княства ў XVII–XVIII стст.	196
<i>П. Л. Дзям’ян</i>	
Узаемаадносіны цывільнага насельніцтва і войска ВКЛ і Польскага каралеўства падчас вайны 1654–1667 гг. (на прыкладзе Ашмянскага паведа)	210
<i>М. М. Кароль</i>	
Канфесійныя канверсіі ў Ваўкавыскім павеце Гродзенскай губерні ў другой палове XIX ст.	221
<i>А. У. Мацук</i>	
Дзейнасць віцебскіх дэпутацкіх соймакаў у панаванне Аўгуста III	230

ГІСТАРЫЯГРАФІЯ*Д. Ч. Матвейчык*

Беларуская гістарыяграфія паўстання 1863–1864 гг. на пачатковым пасляваенным этапе (сярэдзіна 1940-х – канец 1950-х гг.): асноўныя дасягненні і праблемы развіцця 243

С. Н. Рындін

Иностранные подданные в Российской империи накануне и в годы Первой мировой войны: дореволюционная российская и советская историография 258

ГЕНЕАЛОГІЯ*В. В. Урублеўскі*

Досвед даследавання сялянскай генеалогіі па Аршанскім павеце Магілёўскай губерні (на прыкладзе радаводу Уладзіміра Караткевіча па лініі бацькі). 276

Ф. В. Чарняўскі

Сям’я і ўладанні старасты крычаўскага і алучыцкага Мікалая Іванавіча Служкі 289

РЭЦЭНЗІ І ВОДГУКІ

Хмяльніцкая, Л. У. Лёс інсургента: дакументальная аповесць аб Аляксандру Рыпінскім і ягоным часе. – Мінск : Лімарыус, 2019. – 287 с., [6] л. іл. – (Бібліятэка «Наша XIX стагоддзе») (*С. Л. Лугаўцова*). 298

Przypominać zapomniane, odkrywać nieznanne. Polskie losy: Kościół – Syberia – Rosja (XIX–XX w.): studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin / red. nauk. Anna Barańska. – Lublin : Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, 2019. – 718 s. (*З. В. Антановіч*). 317

Смялянчук, А. Ф. Раман Скірмунт (1868–1939): жыццяпіс грамадзяніна Краю / А. Ф. Смялянчук. – Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. – 700 с. [12] л. іл. : іл. (*Ю. М. Снапкоўскі*). 321

Рэзюмэ 325

Резюме 334

Summary 344

Правілы для аўтараў «Архіварыуса». 353

Guidelines for Authors of «Archivarius». 355

Table of Contents

ARCHIVAL SCIENCE

A. Latushkin

- The studies of the complex of original acts of state allsignificance
of the archive of the Grand Duchy of Lithuania
in the works of the American researcher
Patricia Kennedy Grimsted 5

PUBLICATION AND PROCESSING OF ARCHIVAL RECORDS

J. Lauryk

- Manuscripts with Sluck Provenance Marks
in the Manuscripts Collection of National Historical Museum
of Republic of Belarus 18

M. Makarau, M. Volkau

- The Inventory of the castle and the city of Viciebsk in 1638 28

A. Miacelski

- Construction and operation of a stone church
and a dominican monastery in the village of Packava,
Mscislaŭ district. 58

Y. Snapkouski

- «The Great European War» in the life of people
living in the frontline provinces as stated in the NHAB documents.
Part V (july – december 1917) 70

SOURCE STUDIES

Z. Antanovich

- Record management for the imposition of sanctions on the clergy
in the Orthodox and Roman Catholic consistories
(on the basis of the records
from the National Historical Archives of Belarus) 102

H. Bierastavy

- The use of Casimir's common state privilege of 1447
in the context of the practice of documentary evidence
in the Grand Duchy of Lithuania
in the 15th–16th centuries 112

D. Vitsko, M. Baravulya

Signed monuments of the 18th century on the old cemetery of the village
Sviryađaŭka, Krupki region 127

K. Karpekin

Documents of the institutionalization of the boards
of the Jewish communities of Belarus in the first quarter of the 20th century
(on the example of the Viciebsk province) 135

V. Kabrynets

Materials of the Mahilioŭ magistrate about Russian coins
in trade and credit (the last third of the 17th century) 150

D. Liseichykau

«TALIS EST BASILIUS MAGNUS:
stamps of the monasteries of the Belarusian province
of the Basilian Order
of the late 18th – first third of the 19th century» 159

K. Sytsko

Reasons for maintaining metric books
in the Roman Catholic Church and introducing metrics
in parishes in Belarus 174

H. Flikop-Svita

Iconostases of churches of the Grand Duchy of Lithuania
in the light of written sources of the 16th century 183

HISTORY

J. Hlinski

Honey tribute as a bayar's duty:
the case of the estate Staryca Kapyl' principality
in the 17th–18th centuries 196

P. Dziamyán

Relations between the civilians and the army
of the Grand Duchy of Lithuania and the Kingdom of Poland
during the war of 1654–1667 (on the example of the Ašmiany district) . . . 210

M. Karol

Confessional conversions in the Vaŭkavysk district
of the Hrodna province in the second half of the 19th century 221

A. Matsuk

The activity of Viciebsk pawiet seimiks
during the reign of August III. 230

HISTORIOGRAPHY*D. Matveichyk*

The Belarusian historiography of the uprising of 1863–1864
at the initial post-war stage (late 1940s – late 1950s):
main achievements and development problems 243

S. Ryndzin

Foreign nationals of the Russian Empire
on the eve and during the World War I:
pre-revolutionary Russian and Soviet historiography. 258

GENEALOGIE*V. Urublewski*

Experience in the study of peasant genealogy referring
to Orša district of the Mahilioŭ province (an example shown
by the lineage of Uladzimir Karatkievič by his father's side) 276

F. Charniauski

Family and possessions of the count of Kryčaŭ
and Alučycy Mikalaj Ivanavič Služka 289

REVIEWS

Chmialnickaja L. U. Lios insurhienta: dakumientalnaja apoviesć ab
Aliaksandru Rypinskim i jahonym časie. – Minsk : Limaryus, 2019. –
287 s., [6] l. il. – (Biblijateka «Naša XIX stahoddzie») (*S. Lougovtsova*) . . . 298

Przypominać zapomniane, odkrywać nieznanne. Polskie losy – Kościół –
Syberia – Rosja (XIX–XX w.): studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi
Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin / red. nauk. Anna Barańska. –
Lublin : Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, 2019. – 718 s.
(*Z. Antanovich*) 317

Smaliančuk, A. F. Raman Skirmunt (1868–1839):
žycciapis hramadzianina Kraju. – Minsk : Vydaviec Zmicier Kolas, 2018. –
700 s. [12] l. : il. (*Y. Snapkouski*) 321

Summary 344

Guidelines for authors of «Archivaryus» 355

Архіварыус: зб. навук. паведамл. і арт. ; вып. 18 / рэдкал.:
А87 В. Ф. Голубеў (гал. рэд.) [і інш.]. — Мінск : НГАБ, 2020. — 364 с., іл.

ISSN 2225-4412.

Нацыянальным гістарычным архівам Беларусі падрыхтаваны вясямнаццаты выпуск штогодніка «Архіварыус». На яго старонках асвятляецца шырокае кола пытанняў гісторыі, архівазнаўства, археаграфіі, крыніцазнаўства і іншых спецыяльных гістарычных дысцыплін. У навуковы ўжытак уводзіцца шэраг новых, раней невядомых дакументаў і фактаў.

Прызначаецца архівістам, гісторыкам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца старонкамі мінуўшчыны Беларусі.

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]

ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41